

Vackert ändå att sjunga samarbetets lov

Svenska Dagbladet den 6 januari 2023

Ett av mina första forskningsprojekt handlade om den stora skillnad som en situations inramning, eller framing, kan göra för hur människor väljer att bete sig. I experimentet som vi satte upp spelade ett hundratal deltagare något som kallas för Fångarnas dilemma.

Detta spel är ett så kallat socialt dilemma där deltagarna väljer mellan att antingen agera enbart utifrån sitt eget, privata intresse, eller att samarbeta med andra. Väljer de det förra maximeras deras egen vinst. Det senare valet gör i stället att gruppens totala intjäning blir större – men på bekostnad av den enskildes profit. Under vilka omständigheter människor väljer att samarbeta i Fångarnas dilemma har studerats i åtminstone ett halvsekel.

Studien vi genomförde visar att det har betydelse hur spelet beskrivs. Hälften av deltagarna i experimentet såg en beskrivning av spelet där det kallades för Samarbetsspelet. Den andra hälften av deltagarna fick i stället se spelet refereras till som Börsspelet. Allt förutom namnet – som exempelvis hur mycket pengar deltagarna, enskilt och i grupp, kunde tjäna – var identiskt för alla.

Hypotesen var att de olika namnen skulle leda tanken till normer relaterade antingen till samarbete, eller till individuell vinstmaximering, och att detta skulle få betydelse för deltagarnas agerande. Det visade sig stämma – andelen som valde att samarbeta var signifikant högre i Samarbetsspelet än i Börsspelet.

Det har gått tio år sedan studien publicerades, men jag tänker på den då och då. När jag innan årsskiftet deltog i en konferens i Abu Dhabi fick jag återigen anledning. I Abu Dhabi finns en filial till det franska konstmuseet Louvren, och den besökte jag en sen eftermiddag efter att dagens pensum av akademiska presentationer hade avslutats. Den fantastiska konsten – varav en hel del är inlånat från moderskeppet i Paris – presenteras utifrån ett specifikt perspektiv som framhåller universell humanism och mänsklig endräkt genom historien och i nutid.

Ett exempel var beskrivningen av Abel Grimms verk "Babels torn" från 1595. Där lyfter Louvre Abu Dhabi fram detta tornbygge som ett sällsynt lyckat exempel på vilka höjder (bokstavligt och bildligt) som mänskligheten kan nå när den förmår samarbeta. Att den gammeltestamentliga guden straffar människorna för detta försök till samarbete genom att göra så att de plötsligt talar olika språk och inte längre förstår varandra, väljer dock museet att helt bortse ifrån.

Så ibland gick framhållandet av mänsklig enighet och gemensamma värden helt klart väl långt – på ett sätt som var både milt löjeväckande och rätt osmakligt (det senare inte minst med tanke på Förenade Arabemiratens tveksamma behandling av gästarbetare – som definitivt inte verkar tillhöra samma mänsklighet som den härskande Emirati-klassen – och dess ovilja att ta ställning i situationer som exempelvis kriget i Ukraina).

Men kanske finns ändå något i försöket att till varje pris framhålla enighet som är värt att applådera? För precis som i det ekonomiska experiment vi genomförde så finns det ett val i hur vi framställer, och tänker kring, världen och dess skeenden. Och det kan, i sin tur, påverka hur vi agerar. Och har jag

någon önskan och förhoppning så här i början av år 2023 så är det väl just det, att vi människor väljer mer av enighet, samarbete och framsynthet – i såväl det stora som i det lilla.

Johanna Möllerström